

DESPRE NOȚIUNEA, FORMELE ȘI CONȚINUTUL
CONCEPTULUI DE „RAPORT JURIDIC PENAL”¹

ABOUT THE NOTION, THE FORMS AND THE CONTENTS OF
THE CONCEPT OF "CRIMINAL LEGAL REPORT"

MIHAI DUNEA²

MARIA-IOANA MĂRCULESCU-MICHINICI³

Rezumat: În prezentul articol se analizează unul dintre conceptele de bază ale teoriei juridico-penale (element cu vocație de perenitate în domeniu, a cărui existență obiectivă i se impune însuși legiuitorului, ca un dat care transcende transformările normative și adaptările jurisprudențiale punctuale – în consecință, o noțiune de care trebuie a se ține seama ca atare), anume instituția *raportului juridic penal*. Articolul abordează acest concept într-un scop preponderent didactic, dezvoltând însă și dimensiunea unor chestiuni controversate existente în materie (inclusiv prin evidențierea unor viziuni necorelate, exprimate de doctrina de specialitate în domeniul teoriei generale a dreptului, pe de o parte, respectiv de doctrina specifică dreptului penal, pe de altă parte), în privința cărora autorii realizează propuneri și își asumă opțiuni argumentate. Printre alte aspecte, este atinsă problema modului de manifestare unic sau plural a raportului juridic penal, cu plecare de la admiterea (sau nu) a existenței unui raport penal de cooperare (conformare), separat de cel general acceptat, de conflict (represiv). Autorii achiesează la soluția potrivit căreia există un caracter dual de manifestare a

¹ Prezentul articol reprezintă o dezvoltare a materiei corespunzătoare (referitoare la raportul juridic penal) tratată într-una dintre secțiunile lucrării *Drept penal. Parte generală. Curs teoretic în domeniul licenței (I) – Noțiuni introductive. Aplicarea legii penale. infracțiunea. Extrase de practică relevantă. Materiale auxiliare de lucru*, curs elaborat în coautorat de d-na. Maria-Ioana Mărculescu-Michinici și d-l. Mihai Dunea, aflat (la momentul predării spre publicare a articolului de față) în proces de apariție la Editura Hamangiu, București.

² Lector univ. dr., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, e-mail: mihai.dunea@uaic.ro .

³ Lector univ. dr., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, e-mail, mimichinici@yahoo.com.

raportului juridic penal, efectuând însă și unele precizări particulare, disidente față de viziunea doctrinei penale contemporane (autohtone) majoritare.

Cuvinte-cheie: raport juridic penal; forme; apariție; stingere; obiect; subiecți; conținut

Abstract: This article analyzes a basic concept of the criminal-law theory, namely the institution of criminal legal report. The concept in question is a theoretical juridical element with vocation of permanence, whose objective existence is imposed to the legislature itself, as an institution that transcends the normative transformations and jurisprudential adjustments. The article approaches this concept, primarily, for teaching purposes, also expanding, however, some controversial issues (including the highlighting of uncorrelated visions between different scholars, experts either in the field of general theory of law, either in the field of criminal law). Regarding some of those issues, the authors make certain proposals and assumes reasoned choices. Among other aspects, the article reaches the controversial issue of the singular or plural manner in which a criminal legal report manifests itself, starting from the admission (or the lack of admission) of the existence of a cooperation (compliance) criminal legal report, apart from the generally accepted existence of a repressive (conflictual) criminal legal report. The authors argue the value of truth of the solution who claims that the criminal legal report presents a dual way of manifesting itself, also making some particular and dissident remarks compared to the vision assumed by the majority of the contemporary (Romanian) criminal doctrine.

Key words: criminal legal report; types; emergence; extinction; object; subjects; field (essence)

1. Controversa privind caracterul unic (singular) sau plural (multiplu) de manifestare a raportului juridic de drept penal

Potrivit teoriei generale a dreptului, prin conceptul de *raport juridic* se înțelege (în esență) *o relație socială reglementată printr-o normă juridică*. Prin această definiție se evidențiază, în cadrul conceptului de referință, atât o *componentă normativă* (existența dispoziției legale care să reglementeze un anumit tip de situații de fapt, posibil a se manifesta în realitatea obiectivă – ca *element de drept al raportului juridic*), cât și o *componentă faptică*, concretă (existența efectivă, în lumea înconjurătoare, a manifestării relației sociale normate de prevederea legală, conturată sub forma unui fapt juridic – ca *element material al raportului juridic*).

Plecând de la conceptul astfel formulat, în domeniul dreptului penal s-a conturat problema controversată a caracterului unitar (singular) sau plural (multiplu) sub care se poate configura raportul juridic penal.

Astfel, se impune cu suficientă claritate faptul că, odată ce o prevedere normativă penală (de incriminare) este nesocotită, apare un asemenea *raport juridic penal*, zis *de conflict* (sau *de constrângere*). Acesta se manifestă ca o legătură juridică (*vinculum juris*) efectivă / concretă, cuprinzând drepturi și obligații corelative, instituită între - pe de o parte - stat (entitate care a edictat și introdus în vigoare norma penală încălcată), ca reprezentant al societății (inclusiv, al victimei) și - pe de altă parte - persoana (fizică sau juridică) care a comis fapta incriminată (sau a participat la comiterea respectivei fapte incriminate). Se poate aprecia că obiectul acestui raport juridic constă în tragerea la răspundere penală a făptuitorului (angajarea răspunderii sale penale). Prin urmare, conținutul său este compus din dreptul statului de a exercita activitățile de tragere la răspundere penală (cu obligația corelativă de a face aceasta în limitele legale prestabilite), respectiv din obligația făptuitorului de a se supune tragerii la răspundere penală și (după caz) stabilirii / aplicării / executării sancțiunilor de drept penal atrase ca urmare a comiterii faptei incriminate (cu dreptul corelativ de a solicita stricta respectare a legalității în cadrul acestui proces, precum și justa individualizare a sancțiunilor corespunzătoare).

Într-o atare situație, fără discuție, pot fi identificate ambele componente care alcătuiesc, în general, structura conceptului de raport juridic: elementul normativ și elementul faptic, concret. Drept urmare, în literatura de specialitate se manifestă consens cu privire la faptul că raportul juridic penal se manifestă (cel puțin) sub forma raportului de conflict (constrângere).

Însă, în doctrina penală, potrivit unui curent de opinie (îmbrățișat de un număr deloc neglijabil de autori de lucrări de specialitate)⁴, s-a susținut și existența unui alt tip de raport juridic, specific dreptului penal. Acesta ar fi (sub aspect cronologic) anterior raportului penal de conflict, majoritar (prin comparație cu numărul raporturilor penale de conflict, existente la un anumit moment dat) și ar avea o sferă nedeterminată de subiecți pasivi. Entitatea

⁴ Apreciem chiar că, în raport de doctrina penală autohtonă contemporană (cel puțin) în materia dreptului penal - partea generală, această poziție poate fi afirmată drept punct de vedere majoritar.

juridică astfel caracterizată ar fi reprezentată de un *raport juridic penal de conformare* (de *cooperare*).

Potrivit accepțiunii clasice (dominante în teoria penală actuală) care susține acest punct de vedere, raportul juridic penal de conformare s-ar naște (de principiu) în abstract, încă din momentul intrării în vigoare a unei norme penale, sau de la data dobândirii capacității penale (generale sau speciale) a destinatarilor normelor de incriminare. Acesta ar avea ca titulari - pe de o parte - statul (ca entitate care edictează norma, solicitând tuturor destinatarilor acesteia, în numele societății, al cărui reprezentant este, o anumită conduită) și - pe de altă parte - ansamblul nedeterminat al destinatarilor respectivei norme (persoane care se supun prescripției legale, adaptându-și comportamentul la solicitările imperative ale legiuitorului penal).

Admițând existența acestui tip de raport juridic penal, s-ar putea considera că el are drept obiect asigurarea apărării preventive a valorilor și relațiilor sociale esențiale dintr-o anumită societate. Referitor la conținutul său, se configurează: pe de o parte, dreptul statului de a impune destinatarilor legii penale anumite tipuri de conduite, ghidându-le - imperativ - comportamentul social (cu obligația corelativă ca reglementarea penală să fie limitată la strictul necesar)⁵; pe de altă parte, obligația destinatarilor legii penale de a se conforma normelor astfel edictate (cu dreptul corelativ de a solicita stricta lor aplicare, precum și funcționarea tuturor garanțiilor corelative)⁶.

După cum am indicat deja, referitor al admiterea existenței acestui tip de manifestare a raportului juridic penal, nu se înregistrează o unanimitate de opinii doctrinare. Problema principală care considerăm că tinde a se contura în calificarea acestui concept drept un veritabil raport juridic (în general) rezidă în aceea că, deși este pusă în evidență - indubitabil

⁵ În acest sens, se poate invoca drept argument caracterul subsidiar-selectiv al dreptului penal, în conformitate cu principiul potrivit căruia această ramură de drept reprezintă o soluție de ultimă întrebuintare - *ultima ratio, extrema ratio* - în procesul legislativ de determinare a sferei conduitei acceptabile, respectiv a celor indezirabile, din punct de vedere socio-juridic.

⁶ Este vorba despre garanțiile juridice referitoare la respectarea legalității în procesul de edictare și implementare a normelor juridice penale, respectiv la garanțiile privind existența și accesibilitatea unor căi legale (posibile) pentru modificarea sau scoaterea din vigoare a acestor norme (inclusiv prin procedeul provocării unei verificări a compatibilității lor cu dispozițiile - supraordonate juridic - cuprinse în Legea fundamentală a statului), în măsura în care unii destinatari ai respectivelor norme ar aprecia necesar un asemenea curs de acțiune.

– o componentă normativă, nu apare manifestată, cu suficientă claritate, componenta faptică efectivă / concretă: relația socială, prin prisma existenței unui fapt juridic propriu-zis. Astfel, admitând de principiu existența acestui tip de raport juridic penal, este de observat că realizarea sa nu presupune, de regulă, o activitate propriu-zisă din partea subiectului său pasiv (destinatarii nedeterminați ai legii penale), ci doar o conformare - adeseori statică - față de imperativul normativ. Or, o atitudine pasivă (de abținere de la adoptarea unui anumit comportament, o conduită de *a nu face* ceva anume determinat), tinde a fi mai greu receptată și percepută (admisă) ca reprezentând un fapt juridic efectiv (așadar: un eveniment concret care să dea conținut unei relații sociale reglementate de normă – unui raport juridic), prin comparație cu o conduită activă, dinamică (de *a face* ceva anume).

În încercarea de a contribui la soluționarea acestei controversă⁷, vom pleca de la acest argument principal (în opinia noastră) care poate fi formulat împotriva tezei admiterii existenței (și a) unui alt tip de raport juridic penal decât raportul de conflict (anume: argumentul că o conduită de conformare la normă a destinatarilor acesteia, prin abținere de la săvârșirea faptelor interzise ca infracțiuni, nu ar reprezenta un eveniment / un fapt juridic propriu-zis, care să configureze o relație socială, lipsind astfel una dintre componentele necesare pentru afirmarea existenței unui raport juridic, în general, respectiv componenta concretă, faptică). Astfel, trebuie (totuși) observat că raționamentul pre-indicat pare a funcționa doar în considerarea normelor penale prohibitive (care - este adevărat - sunt majoritare în această ramură de drept), nu însă și prin raportare la normele penale onerative (care obligă la adoptarea unei anumite conduite active, la săvârșirea unei activități, la ieșire din inacțiune într-un sens anume determinat). Conformarea la dispoziția acestora din urmă se realizează tocmai print-un comportament activ, de *a face* ceva anume, într-o situație dată. În cazul conformării la aceste norme, devine evident că nu se mai poate afirma că lipsește faptul concret care să fundamenteze și să confere substanță reală relației sociale reglementate de norma juridică. Or, această componentă concretă, faptică, a raportului juridic, întâlnindu-se cu dispoziția legală care reglementează respectivul tip de conduită – impunând-o – (componenta normativă a

⁷ Controversa în cauză are o durată de existență respectabilă, marcând – totodată, în succesiunea logică a prezentării materiei dreptului penal – unul dintre primele puncte de divergență de opinii care se înfățișează celui care își asumă studiul domeniului juridico-penal.

raportului juridic), nu vedem cum s-ar mai putea nega realizarea (aparitia, nașterea) unui veritabil raport juridic.

Pe de altă parte, se impune de la sine că acest raport juridic (fără discuție, un raport juridic penal) nu poate fi confundat cu raportul juridic penal tipic, acela de conflict, căci destinatarul normei onerative, prin adoptarea conduitei pozitive (active, dinamice) impuse, nu a încălcat preceptul legal, ci din contra, s-a conformat acestuia. Prin urmare, apreciem că reiese în mod clar faptul că, separat de raportul penal de conflict, se configurează (cel puțin în relație cu normele de incriminare onerative) și un alt tip de raport juridic penal, respectiv unul de conformare, de cooperare.

Odată demonstrată astfel (din punctul nostru de vedere) aptitudinea de existență a unui raport juridic penal de conformare / cooperare, rămâne de soluționat problema restrângerii sale doar la ipoteza anumitor norme penale (respectiv, cele onerative), sau – din contra – extrapolarea sa asupra tuturor normelor penale de incriminare, indiferent de tipul acestora. Potrivit opiniei noastre, recunoașterea existenței unui singur tip de manifestare a raportului penal (anume, cel de conflict) în legătură cu anumite norme de incriminare (cele prohibitive), respectiv a două tipuri de manifestare a raportului penal (anume, cel de cooperare și cel de conflict) în legătură cu alte anumite norme de incriminare (cele onerative), ar reprezenta o atitudine inconsecventă, criticabilă din perspectiva unui principiu (general valabil) al simetriei, al identității de soluție juridică care se impune în prezența unor premise similare (sau, cel puțin, nediferențiate prin deosebiri esențiale sub aspectul planului de referință prin prisma căruia se efectuează raportarea)⁸.

Considerăm că afirmației potrivit căreia *adaptarea conduitei destinatarilor normei la solicitările imperative exprimate, prin intermediul acesteia, de către legiuitor, reprezintă o formă (specifică dreptului penal) de manifestare a unui fapt juridic, a unei (unor) relații sociale (de un fel aparte, prin comparație cu tipurile de relații sociale manifestabile în alte ramuri / domenii ale dreptului)*, ar trebui să i se acorde (pentru identitate de rațiune) valoare de adevăr pozitivă, indiferent de genul normei penale de incriminare la care se efectuează raportarea (una onerativă, ori una prohibitivă). Exprimând ideea aceasta într-un registru generic de referință, putem spune că ne apare logic a afirma că, *dacă unei specii, componente a unui gen, i se*

⁸ Avem în vedere argumentul de interpretare (logico-rațională) în drept: *a pari*, respectiv regula de interpretare (logico-rațională) în drept: *ubi eadem ratio, ibi idem jus*.

*recunoaște, în ansamblu, o anumită calitate, atunci, generic vorbind, întreg genul respectiv poate fi apreciat a cuprinde, în cadrul său, respectiva însușire, fără a fi necesar ca aceasta să poată fi identificată, în mod particular, la nivelul fiecărei entități individuale și / sau de specie din care se compune respectivul gen.*⁹

Mai mult decât atât, considerăm că nu este imposibil de admis existența unui raport penal de conformare / cooperare nici în raport de normele penale prohibitive (sau măcar, de unele dintre acestea), fiind doar mai greu de identificat / acceptat (ca existent) în acest caz. Pentru a exemplifica, vom pleca de la scindarea – uneori efectuată în domeniul dreptului penal (și al criminologiei) – în *infracționalitate naturală* și *infracționalitate convențională* (tehnică). Astfel, se apreciază că sunt norme aparținând unui așa-zis *drept penal natural* toate acele incriminări care sunt, în principiu, constante și general valabile (descriind și interzicând anumite fapte ca *infracțiuni*), indiferent de contextul spațial, temporal, cultural etc. caracteristic unei anumite societăți date (e.g.: omorul, furtul, violul etc.). Din contra, incriminările impuse de anumite particularități ale unei societăți determinate, aflate pe o anumită treaptă a evoluției sale istorice, prezentând un mai pronunțat caracter tehnic și care nu se impun, cu puterea evidenței, oricărui observator obiectiv (neutru și atemporal) ca reprezentând conduite infracționale, pot fi apreciate a configura dimensiunea dreptului penal convențional / tehnic (e.g.: domeniul infracționalității la regimul circulației pe drumurile publice, ori domeniul infracționalității informatice etc.). Desigur, în ambele categorii pot fi regăsit numeroase norme de incriminare prohibitive.

⁹ Spre exemplu, potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin termenul *mamifer* se înțelege o ființă din clasa (genul) vertebratelor superioare care nasc descendenți vii, ce sunt hrăniți (inițial) cu lapte (secretat, în mod natural, din glande specifice, mamare). Această caracterizare vizează întregul gen, caracterizând fiecare entitate (ființă) individuală din cadrul acestuia (indiferent de sex), separat de faptul că doar una din cele două specii componente ale genului – anume: entitățile de sex feminin – întrunește totalitatea trăsăturilor specifice astfel descrise, reprezentanții sexului masculin fiind lipsiți atât de capacitatea biologică de a da naștere descendenților, cât și de aceea de a îi hrăni în chip natural pe aceștia, în primele stadii ale existenței lor. Astfel, prezența unei anumite însușiri particulare, caracteristice, la entitățile individuale care compun una din speciile unui gen, atrage, în mod corect, considerarea acelei calități ca reprezentativă pentru întregul gen!

Acestea fiind stabilite, să presupunem cazul unei persoane care, până la momentul incriminării (printr-o normă prohibitivă) a unui anumit tip de conduită – care nu se impune, prin natura sa, ca fiind de tip infracțional – adoptă, în mod frecvent, respectivul gen de comportament (comite uzual fapta respectivă). Să presupunem, în continuare, că ulterior incriminării respectivei activități, persoana în cauză își conformează conduita la prescripțiile legale (penale) noi, încetând a mai comite acel gen de faptă, pentru a evita sancțiunea penală. Am mai putea presupune, în continuare, că în eventualitatea unei dezincriminări posterioare a acelui tip de conduită, persoana în cauză ar relua adoptarea comportamentului respectiv, abținerea sa de la comiterea faptei, pe durata incriminării ei, fiind exclusiv rezultatul dorinței de a evita sancționarea penală, iar nu expresia unei conștientizări a caracterului social indezirabil / periculos / dăunător al săvârșirii faptei în cauză. Considerăm că exemplul relevă mai clar modul în care o conduită pasivă, de conformare statică la prevederile normative – prin inhibarea dorinței de a comite un anumit gen de faptă, interzisă printr-o normă prohibitivă – poate fi receptată ca o modificare efectivă, perceptibilă, a comportamentului unei persoane, ca o reacție de adaptare a acesteia la norma juridică (în sensul conformării față de aceasta), așadar ca un eveniment factic real (acțiune juridică), apt a sta la baza caracterizării unei relații sociale și (implicit) a unui raport juridic.

Considerăm că a respinge o asemenea apreciere ar echivala cu afirmarea generică a imposibilității de calificare a conduitelor (concrete) omisive (a inacțiunii, a faptului de a inhiba voluntar o anumită manifestare a energiei fizice), drept apte a sta la baza unei relații sociale, deci a unor raporturi juridice. Or, nu credem că o asemenea viziune ar fi corectă și corespunzătoare realității obiective, înconjurătoare, în nicio ramură de drept, cu atât mai puțin în dreptul penal.

Prin urmare, reiese că atitudinea de adaptare a comportamentului destinatarului normei la prescripțiile legale – fie ea activă / dinamică, fie pasivă / statică / inhibitorie – poate fi apreciată drept eveniment de fapt (reacție concretă / fapt juridic), așadar bază pentru aprecierea ca existentă a unei relații sociale (prin urmare, a unui raport juridic), cel puțin în ceea ce privește normele penale de incriminare onerative, precum și unele norme penale de incriminare prohibitive (cele aparținând domeniului infracționalității convenționale / tehnice). Or, acestea fiind enunțate, nu ar reprezenta, oare, o inconsecvență flagrantă, a nu extrapola aceste constatări

și asupra restului normelor penale de incriminare (cele prohibitive, aparținând domeniului infraționalității naturale)? Aceasta cu atât mai mult cu cât nu există o linie de demarcație clară, fermă și necontrovertată, între domeniul celor două tipuri de infraționalitate la care am făcut aici referire (naturală, respectiv convențională / tehnică).

Astfel, deși poate fi mai greu de imaginat și acceptat acest lucru, simpla conformare (chiar statică, pasivă, inhibitorie) la prevederile normative penale în vigoare, prin neadoptarea conduitelor incriminate de acestea, se poate aprecia a da naștere unui raport juridic specific, penal, zis de conformare / cooperare, existent între stat (titularul dreptului de a incrimina) și destinatarii nedeterminați ai normelor respective de incriminare, care își adaptează conduita prevederilor acestor norme (inclusiv în cazul normelor prohibitive, chiar și a celor aparținând așa-numitului domeniu al infraționalității naturale). În consecință, ne alăturăm poziției doctrinare care apreciază că raportul juridic penal constituie un concept cu manifestare plurală (duală), iar nu unică (singulară), distingând – ca specific al dreptului penal – exprimarea acestui raport juridic sub două forme: un *raport juridic penal de conformare / de cooperare (preceptiv)*, respectiv un *raport juridic penal de conflict / de contradicție / de constrângere (punitiv)*!

2. Raportul juridic penal de conformare (de cooperare; raportul juridic penal preceptiv)

După cum am indicat deja, existența acestui tip de raport juridic penal nu este admisă în mod unanim în doctrină.¹⁰ Însă, deoarece opinia majoritară (din perspectiva noastră) exprimată în literatura penală autohtonă de specialitate (contemporană) este formulată în sensul afirmării existenței sale (viziune pe care o împărtășim și susținem), vom preciza în continuare reperle esențiale ale acestui concept.

Părțile (subiecții) acestui tip de raport juridic penal sunt:

- Pe de o parte, *statul* (ca reprezentant al societății în ansamblu, al fiecărui și tuturor titularilor individuali ai valorilor sociale penal protejate, precum și în

¹⁰ Contestă existența acestui tip de raport juridic penal (printre alții): Popa N., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 5-a, Editura C. H. Beck, București, 2014, p. 216; Pavel D., „Considerații teoretice în legătură cu raportul de drept penal”, în revista *Justiția nouă*, nr. 9/1966, p. 51-53.

nume propriu) – *subiect activ* (și determinat) al raportului juridic penal de cooperare.¹¹

- Pe de altă parte, *destinatarii legii penale* (persoanele fizice și juridice cărora le sunt solicitate imperativ / impuse anumite conduite, toți cei care trebuie să își adapteze comportamentul la exigențele legale penale) – *subiect pasiv* (nedeterminat, dar determinabil) al raportului juridic penal de cooperare.

Conținutul raportului juridic penal de conformare (drepturile și obligațiile corelative ale părților) rezidă în:

- Pe de o parte, *dreptul* statului de a determina și impune, imperativ, sfera conduitelor sociale acceptabile, respectiv a celor indezirabile, din punct de vedere socio-juridic penal (așadar, dreptul de a crea astfel un standard, un etalon de referință comportamental, respectiv de a solicita observarea și respectarea acestuia de către destinatarii normelor penale). Corelativ, statului îi revine *obligația* de a nu solicita imperativ, sub sancțiune de drept penal, destinatarii legii penale, respectarea niciun alt tip de conduită decât acela

¹¹ Potrivit unui punct de vedere, statul ar reprezenta subiectul activ principal și determinat al raportului juridic penal de cooperare, alături de acesta putând fi indicat, însă, ca subiect activ adiacent și nedeterminat (dar determinabil), ansamblul beneficiarilor legii penale, persoanele fizice și juridice titulare (a încorporărilor particulare ale) valorilor sociale protejate penal – a se vedea, în acest sens: Antoniu G., *Tratat de drept penal. Volumul I. Introducere în dreptul penal. Aplicarea legii penale*, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 259, 262; Bulai C., Bulai B. N., *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 70. Nu susținem această viziune, pentru că, din moment ce statul acționează ca reprezentant al societății în calitate de subiect activ al raportului juridic penal de cooperare, el preia și exercită, astfel, dreptul și interesul individual al fiecărui titular al valorilor sociale penal ocrotite în parte (și al tuturor, *per ansamblu*). Sau, altfel spus (chiar de către unii autori pre-indicați): „se substituie în dreptul titularilor respectivi de a pretinde celorlalți membri ai colectivității să se abțină de la săvârșirea faptelor periculoase pentru valorile respective” - Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 69. Astfel încât devine redundant (și derutant) să se reafirme și poziția acestor persoane reprezentate, ca subiecți activi ai raportului juridic penal de conformare, în aceeași calitate cu aceea a statului – reprezentantul lor în materia respectivă. În plus, s-ar ajunge, astfel, în situația ciudată în care sfera aceluiași persoane ar fi enunțată, cumulativ, și cu titlu de subiect activ (adiacent, subsecvent) și cu titlu de subiect pasiv al aceluiași tip de raport juridic (penal, de cooperare). Practic, cei indicați drept destinatari ai legii penale ar fi calificați (juridic), concomitent, și ca beneficiari ai legii penale (ceea ce înfățișează o realitate de fapt, dar nu una juridică, căci subiectul activ și cel pasiv al unui raport juridic trebuie să fie entități distincte, deoarece obligațiile asumate față de sine însuși nu pot fi calificate drept obligații juridice, lipsind elementul de alteritate, caracteristic / specific dreptului).

(acelea) astfel determinat(e). În plus, statului îi revine și obligația de a asigura funcționarea corespunzătoare a tuturor garanțiilor juridice decurgând din principiile fundamentale ale dreptului penal (precum: legalitatea incriminării și a sancțiunilor de drept penal, și a corolarelor acestora: anterioritatea, claritatea / certitudinea și predictibilitatea / previzibilitatea normei etc.). Totodată, se impune acestuia și obligația de a respecta caracterul subsidiar-selectiv al dreptului penal (evitând excesul și abuzul de reglementare penală, atunci când mijloacele disponibile furnizate de alte ramuri ale dreptului ar fi suficiente și eficiente în urmărirea scopurilor de protecție și prevenție a valorilor sociale în cauză).¹²

- Pe de altă parte, *obligația* destinatarilor legii penale de a cunoaște și respecta solicitarea imperativă referitoare la adoptarea comportamentului socio-juridic dezirabil din punct de vedere penal (de a se supune prescripției normative, preceptului legal). Corelativ, destinatarii normei penale au *dreptul* de a solicita statului stricta respectare (observare, aplicare) a legii penale, cu asigurarea tuturor garanțiilor decurgând din principiile fundamentale ale domeniului și în limitele presupuse de caracterul de ultim resort (*ultima ratio, extrema ratio*) pe care trebuie să îl prezinte dreptul penal (într-un stat democratic, de drept, potrivit standardelor contemporan afirmate / recunoscute).

Decurge că *obiectul raportului juridic penal de conformare* constă în implementarea și menținerea (asigurarea), într-o manieră preventivă, prescriptivă (ante-delictuală), a ordinii de drept socio-juridico-penale, prin determinarea / influențarea destinatarilor legii penale în sensul conformării conduitelor acestora la exigențele comportamentale exprimate și impuse prin intermediul normelor penale.¹³ Mai concret, obiectul acestui raport este

¹² Potrivit unui punct de vedere (minoritar), aspectele legate de impunerea cadrului incriminărilor și sancțiunilor, de către stat, nu s-ar integra în conținutul raportului juridic penal de conformare, căci acestea nu țin de un *drept* al statului, ci de o *putere* a sa, decurgând din suveranitate („un drept nelimitat nu este decât o putere”) – a se vedea bibliografia indicată în: Antoniu G., *op. cit.*, p. 258, 259 ș.u., 263.

¹³ Este vorba despre dimensiunea ante-delictuală a prevenției generale în materie penală. Realizarea acestui deziderat se poate fundamenta fie pe conformarea întemeiată valoric (norma exprimă valorile sociale fundamentale și evidențiază importanța lor, informând destinatarii asupra acestora, iar ei cooperează / le protejează din convingere), fie pe o supunere formală, întemeiată pe dorința de a evita sancțiunea de drept penal / pe temerea față de aceasta (norma amenință cu sancțiunea specifică în caz de nerespectare, iar destinatarii o respectă pentru a nu suporta sancțiunea respectivă), ori pe ambele coordonate, deopotrivă.

reprezentat de însăși conduita de cooperare / conformare / adeziune la norma penală, adoptată de destinatarul acesteia.

În ceea ce privește *durata raportului juridic penal de cooperare*, urmează a fi identificate un moment de debut (*nașterea*), respectiv de final / de încheiere a acestuia (*stingerea*).

Doctrina consideră, în principiu, că *nașterea raportului juridic penal de conformare* are loc (de regulă) odată cu momentul intrării în vigoare a normei penale în considerarea căreia se configurează acesta.¹⁴ Astfel, se apreciază că încă de la data la care o normă penală (de incriminare) devine parte integrantă a dreptului pozitiv, se naște și obligația destinatarilor normei de a își adapta conduitele la aceasta, de a se manifesta în sfera vieții de relație cu observarea și respectarea dispoziției legale respective. În acest sens, aceia care adoptă o asemenea conduită dau naștere raporturilor penale de cooperare și intră în / devin părți (subiecți pasivi) ai acestora, iar aceia care nu se conformează în mod corespunzător, comițând fapte incriminate, dau naștere raporturilor penale de conflict și intră în / devin părți ai acestora.

De asemenea, se apreciază, de principiu, că nașterea / apariția raportului penal de cooperare are loc chiar și posterior datei intrării în vigoare a normei penale, atunci când o persoană (fizică sau juridică) ajunge să devină, ulterior acestui moment, destinatar al acelei norme (întrunește, ulterior intrării în vigoare a normei, anumite condiții legale – generale sau speciale – solicitate de normă drept necesare pentru dobândirea calității de destinatar a acesteia, condiții pe care nu le verifica inițial, la momentul activării normei).¹⁵

¹⁴ Antoniu G., *op. cit.*, p. 264; Mitrache C-tin, Mitrache C., *Drept penal român. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 64; Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 69; Zolyneak M., Michinici M.I., *Drept penal. Partea generală*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1999, p. 44.

¹⁵ Astfel, este evident că unele persoane (fizice sau juridice) nici nu existau, în mod obiectiv, la data intrării în vigoare a unor norme penale care pot rămâne active o lungă perioadă de timp, vreme în care respectivele persoane apar și ajung să întrunească condițiile generale necesare pentru a dobândi capacitate penală (în cazul persoanelor fizice: o anumită limită de vârstă, responsabilitatea și libertatea de hotărâre și acțiune). În acest caz, în privința respectivelor persoane, calitatea de destinatar a normelor penale în cauză va fi dobândită odată cu întrunirea condițiilor generale la care s-a făcut referire, acesta reprezentând, așadar (în această concepție), și momentul la care se va naște raportul juridic penal de cooperare între stat și acele persoane (în măsura în care ele se vor supune dispozițiilor normelor penale). Sau,

Fără a avea obiecții particulare, de principiu, în raport de situația din urmă¹⁶, exprimăm o oarecare rezervă în privința ipotezei apreciată drept regulă în materie, anume: nașterea raportului juridic penal de cooperare încă de la data intrării în vigoare a normei (în raport de toate persoanele existente la acel moment, care întrunesc la data respectivă condițiile generale și – eventual – speciale necesare pentru a fi calificate drept destinatari ai normei de incriminare în cauză).

Observăm că, de principiu, viziunea (clasică) potrivit căreia raportul juridic penal de conformare debutează odată cu intrarea în vigoare a normei de incriminare, tinde a fi aptă de susținere mai ales în relație cu normele penale prohibitive, nu însă (neapărat) și prin raportare la normele onerative de incriminare. Astfel, cu greu se poate pretinde că, încă de la intrarea în vigoare a unei norme penale care obligă destinatarii la adoptarea activă a unui anumit tip de comportament, în situații determinate (prin aceea că descrie ca infracțiunea fapta de a nu adopta respectivul tip de conduită, în prezența acelor situații de fapt), s-ar naște o relație juridică de cooperare (raport juridic de conformare) între aceste persoane și stat, în absența apariției, în diverse cazuri concrete (particulare, determinate), a genului de situație în prezența căreia se activează obligația onerativă în cauză. Până la intervenirea efectivă (concretă) a unui asemenea eveniment, nu se poate aprecia, de fapt, că destinatarii normei se conformează acesteia (sau că, din contra, nu i se conformează).

În astfel de ipoteze, există, în realitate, doar o potențialitate, o eventualitate de conformare, care se va concretiza (născându-se astfel, propriu-zis, raport juridic penal de conformare), sau nu (apărând, astfel – dimpotrivă – un raport juridic penal de conflict), abia în momentul în care

unele norme penale se adresează doar anumitor categorii de persoane (fizice sau juridice) – impunând, de pildă, întrunirea unei calități determinate, de către destinatar – caz în care nu vor fi destinatari ai acestora decât persoanele față de care se verifică întrunirea cerinței speciale în cauză, și numai de la data la care respectiva condiție a fost întrunită (spre exemplu, normele penale care vizează exclusiv funcționarii publici, ori militarii, nu nasc raporturi de cooperare în rândul persoanelor ce nu întrunesc asemenea calități, raportul configurându-se, pentru viitor, doar de la data la care o anumită persoană va dobândi statutul / calitatea respectivă, solicitată de normă).

¹⁶ Totuși, rezervele pe care le vom formula asupra regulii formulată în materie de moment al nașterii raportului juridic penal de cooperare se vor repercuta - *mutatis mutandis* - și asupra acestei ipoteze particulare, după cum vom arăta în continuare.

anumite persoane din rândul destinatarilor normei respective se vor situa, în realitatea obiectivă (în cazuri determinate), în prezența unei situații faptice de genul aceleia care reprezintă premisa juridică a normei de incriminare onerative în cauză.¹⁷ Admiterea unei asemenea viziuni produce (implicit) consecințe asupra momentului la care se apreciază născut raportul juridic penal de cooperare, în cazurile în care condițiile generale și (dacă este cazul, cele) speciale impuse pentru ca o persoană să devină destinatar al normei penale de incriminare, de tip onerativ, se întrunesc posterior datei intrării în vigoare a acesteia.¹⁸

Mai mult, constatăm că toate cele astfel statuate, în considerarea normelor penale de incriminare onerative, se verifică și în raport de (cel puțin) unele norme de incriminare prohibitive, anume acelea care situează obligația (omisivă, a) destinatarilor lor doar în contextul unui anumit tip de situație-premisă (eveniment precis determinat). Practic, legea impune (în

¹⁷ Astfel, spre exemplu, nu credem că în cazul normei de incriminare a *nedenunțării* (art. 266 C. pen.), se poate discuta despre existența unui raport juridic penal de cooperare între stat și destinatarul acestei norme, încă de la data intrării în vigoare a acesteia din urmă. În realitate, problema nașterii unui raport juridic penal (fie acesta de cooperare, ori de conflict) în relație cu această normă de incriminare se va putea ridica doar în momentul în care o anumită persoană, din rândul destinatarilor normei în cauză, se va găsi într-o situație concretă care verifică premisa avută în vedere de legiuitor: luarea la cunoștință despre săvârșirea, de către o altă persoană, a unei fapte prevăzute de legea penală, din rândul celor contra vieții sau a acelor care au avut ca urmare moartea unei persoane. Dacă, într-o atare situație, destinatarul normei penale va înștiința de îndată autoritățile, se va putea aprecia că și-a conformat conduita preceptului legal imperativ și că nu a încălcat norma (apărând, astfel, un raport juridic penal de cooperare). Dimpotrivă, dacă nu înștiințează autoritățile (sau nu o face de îndată ce a avut posibilitatea efectivă), reiese că nu și-a conformat comportamentul dispoziției penale imperative, violând preceptul legal (apărând, astfel, un raport juridic penal de conflict).

¹⁸ Mai precis, data la care se va aprecia născut raportul juridic penal de cooperare, în asemenea cazuri, nu trebuie considerată a fi, automat, data întrunirii respectivelor condiții generale și (dacă este cazul) speciale, ci momentul ulterior acestei date, la care, configurându-se în concret situația premisă a normei de incriminare onerative respective, destinatarul a adoptat o conduită conformă normei, iar nu una de încălcare a acesteia. Spre exemplu, considerăm că data apariției unui raport juridic penal de cooperare legat de incriminarea *omisiunii sesizării* (art. 267 C. pen.) nu este, automat, momentul la care, după intrarea în vigoare a acestei norme, o anumită persoană dobândește statutul de funcționar public (în sensul legii penale, indicat la art. 175 C. pen.), ci momentul, posterior acestui eveniment, la care, luând cunoștință de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile, un asemenea destinatar al normei respective sesizează de îndată organul de urmărire penală (în caz contrar, de la același moment născându-se un raport juridic penal de conflict).

asemenea cazuri) abținerea de la un anumit gen de comportament, dar numai în contextul unei anumite situații particulare, astfel încât nu se poate discuta despre o adaptare sau neadaptare a conduitei destinatarilor la preceptul normei, în măsura în care lipsește contextul specific care ar activa obligația de conformare. Doar atunci când evenimentul respectiv are loc, în funcție de reacția conformă sau neconformă a destinatarului, față de norma de incriminare prohibitivă în cauză, se va putea aprecia că a apărut un raport juridic penal, anume, după caz: unul de cooperare ori unul de conflict.¹⁹

Așadar, par a rămâne supuse „regulii” potrivit căreia raportul juridic penal de cooperare se naște încă de la data intrării în vigoare a normei (sau de la momentul dobândirii calității de destinatar al acesteia), doar ipotezele corespunzătoare anumitor norme de incriminare prohibitive, respectiv acelea care impun destinatarilor lor o obligație generică de abținere de la un anumit tip de comportament (indiferent de context) – *e.g.*: cazul omorului, furtului, violului etc. În privința acestora, aparent, indiferent de împrejurările în care se află, destinatarul normei trebuie să se abțină de la săvârșirea respectivelor fapte (de la adoptarea acelor conduite tipizate în norma de incriminare), încă de la data intrării în vigoare a normei (sau de la momentul la care dobândește calitatea de destinatar, generic, al acesteia).

Și cu toate acestea, analizând mai îndeaproape și mai realist ipotezele în discuție, este de observat că nici măcar în raport de asemenea

¹⁹ De pildă, art. 338 C. pen. prevede drept infracțiune fapta de *părăsire a locului accidentului ori modificarea sau ștergerea urmelor acestuia*, ceea ce reprezintă o normă de incriminare prohibitivă (prin aceea că se descrie drept infracțiune, sub sancțiunea unei pedepse, adoptarea unei asemenea conduite, reiese că dispoziția normei este: *să nu părăsești locul accidentului!*, respectiv *să nu modifice sau ștergi urmele acestuia!*). Raportându-ne (pentru facilitarea expunerii) doar la ipoteza părăsirii locului accidentului, trebuie arătat că nu considerăm realistă o viziune care afirmă că ar exista un raport juridic penal de cooperare, în acest sens, între stat și toți conducătorii de vehicule participanți (în această calitate) la circulația pe drumurile publice, încă din momentul intrării în vigoare a acestei norme, ori de la data (posterioră) a dobândirii, de către o persoană, a permisului de conducere. În realitate, data în considerarea căreia va apărea un raport juridic penal, între stat și una dintre aceste persoane, va fi aceea în care se va produce un accident de trafic (cu excepția situațiilor detaliate în alin. 3 al art. 338 C. pen.), iar conducătorul vehiculului fie va adopta conduita de a părăsi locul accidentului, fără încuviințarea poliției sau a procurorului care efectuează cercetarea locului faptei (caz în care raportul juridic penal apărut va fi unul de conflict), fie va adopta conduita de a rămâne în acel loc, până la obținerea respectivei permisiuni de a îl părăsi (caz în care raportul juridic penal apărut va fi unul de conformare).

norme nu se poate afirma o potențialitate efectivă, nelimitată și absolută (generală), de comitere a respectivelor fapte incriminate, de către oricare dintre destinatarii lor, indiferent de orice context particular determinat. Or, dacă o asemenea aptitudine generică și absolută nu există cu adevărat, atunci decurge că, cel puțin pentru perioadele în care ea nu se confirmă efectiv (în relație cu anumiți destinatari ai acestor norme), nu ar trebui totuși afirmată existența (activă) a unui raport juridic penal de cooperare. O asemenea afirmare nu ar folosi niciunui scop, reprezentând o ficțiune lipsită de sens și de interes!

Drept urmare, apreciem că este forțat a se considera că există (cu adevărat) o conduită de conformare la normă a comportamentului anumitor persoane, atunci când acestea nu se află, concret, în situații efective care să întrunească acele condiții de context specific, necesare pentru a se ridica problema adaptării sau neadaptării conduitei lor la standardul legal impus. Practic, în concepția pe care o combatem, se prezumă că, dacă destinatarul normei nu încalcă dispoziția legală, reiese automat că el o respectă – și că ar respecta-o și dacă ar avea ocazia efectivă de a o încălca – fără a se verifica, în mod real, dacă acesta se găsește (sau nu), obiectiv, într-o situație în care ar putea decide dacă respectă ori încalcă norma, respectiv dacă manifestă (sau nu), în mod determinat, înclinația / disponibilitatea subiectivă de a reflecta la încălcarea acesteia.²⁰

Pentru a se asigura raportului juridic penal de cooperare acea componentă concretă / faptică, ce este afirmată – generic – ca parte din structura oricărui tip de raport juridic, atunci existența propriu-zisă – chiar și teoretică – a acestui gen de legătură juridică ar trebui restrânsă numai la acele situații în care, având obligația de a respecta norma, destinatarii săi au (totodată) și posibilitatea reală de a o încălca, dar optează să nu o facă, conformându-se în mod efectiv / real / concret (nu doar ipotetic, virtual) preceptului acesteia (manifestându-și voința în acest sens).²¹ În plus, ne-ar

²⁰ „În sens propriu, raportul juridic este întotdeauna o relație *concretă* între participanții la raportul juridic, prin care se realizează prevederile abstracte ale normei” – G. Antoniu, *op. cit.*, p. 256.

²¹ Spre exemplu, ce utilitate ar avea (cui și cărui scop ar folosi) evidenta ficțiune a pretinderii că există un raport juridic penal de conformare (așadar, o reacție de adaptare efectivă, activă, a conduitei persoanei la imperativul normativ), în privința normei de incriminare a omorului, sau a furtului, ori a violului, în situația (de pildă, a) unei persoane naufragiate, care plutește singură, în derivă, pentru mai multe zile, într-o barcă, în largul mării

apărea (și în acest context) drept o inconsecvență (și o transgresare nejustificată a simetriei), afirmarea existenței unor categorii de momente distincte, ca date de la care se naște raportul juridic penal de cooperare, în funcție de tipul normei de incriminare la care se efectuează raportarea (după caz: pe de o parte, norme onerative, precum și anumite norme prohibitive – anume, acelea care prevăd un context-premisă – iar, pe de altă parte, alte norme prohibitive – anume acelea care nu condiționează conținutul lor constitutiv de un anumit context, cu titlu de situație premisă).

Prin urmare, ne exprimăm opinia potrivit căreia raporturile juridice de cooperare / conformare (preceptive) constituie o realitate juridică (specifică – cel puțin – dreptului penal). Însă, observând imperativul general valabil (potrivit teoriei generale a dreptului), ca un raport juridic să conțină (și) un element faptic, concret (iar nu doar unul normativ), nu putem fi de acord cu afirmația că nașterea lor are loc în abstract, prin simpla intrare în vigoare a normelor de incriminare, punând statul în legătură juridică cu toți destinatarii acestora (existenți la acel moment dat), separat de orice manifestare de voință sau exteriorizare efectivă a conduitei lor.²² Apreciem

(sau în situația unei persoane lipsite de libertate, legate fără nicio posibilitate de scăpare, ori a unui pustnic care viețuiește departe de orice contact uman) etc.? În toată această perioadă, în care efectiv nu există posibilitatea reală a comiterii unei infracțiuni de omor / furt / viol etc. de către respectivul destinatar al acestor norme, este iluzoriu a afirma existența / desfășurarea unor raporturi penale de conformare, care să îl includă (și) pe acesta. De fapt, asemenea raporturi pot apărea doar în condițiile în care destinatarul normelor penale se găsește în prezența concretă a unei situații în care, după caz, ar putea fie să săvârșească o infracțiune, fie să aleagă să manifeste o conduită de respectare a legii (penale), ceea ce în final optează să și facă!

²² După cum s-a afirmat în doctrina de teoria generală a dreptului, o asemenea viziune ar estompa distincțiile (necesare) între *raportul juridic* și *norma juridică* însăși (acestea reprezentând entități distincte ale dreptului, cu toată interacțiunea și interdependența lor strânsă) – Popa N., *op. cit.*, p. 216. Deși este adevărat că opinia autorului, astfel exprimată, se referea, în general, la efectul admiterii existenței unui raport juridic penal de cooperare / conformare, apreciem că suprapunerea implicită dintre afirmarea existenței unui asemenea tip de raport juridic și fixarea datei apariției sale, automat, la momentul intrării în vigoare a normei din care decurge, a constituit un factor important al concluziei atinse. Suntem de părere că distincția dintre norma juridică penală și raportul juridic de conformare se poate realiza prin / compatibiliza cu viziunea afirmării existenței acestui tip de raport juridic, dar în condițiile respingerii ideii de naștere automată a acestuia, ca urmare a simplei intrări în vigoare a normei penale.

că, de fapt, acest moment reprezintă doar activarea unei premise²³ esențiale, necesare – dar nu și suficiente – pentru apariția unui raport juridic (de orice fel ar fi acesta și indiferent de tipul normelor față de care se realizează aprecierea: onerative sau prohibitive, respectiv – în cazul celor din urmă – generic prohibitive, ori constitutiv condiționate de un anumit context).

Așadar, odată premisele sale asigurate (intrarea în vigoare a normei penale și existența unor destinatari ai acesteia), considerăm că raportul juridic penal de conformare se va naște *nu* automat, ci ori de câte ori vor apărea conduite concrete (efective) de adaptare a comportamentului destinatariilor la preceptul normativ, indiferent de caracterul comisiv sau omisiv al acestuia (adică ori de câte ori vor apărea *fapte juridice* corespunzătoare). Mai precis, în această viziune, destinatarii unei anumite norme penale (de incriminare) nu intră, față de stat, într-un (singur și continuu / liniar) raport de cooperare, cu desfășurare neîntreruptă²⁴, de la chiar data activării juridice a acelei norme, ori de la dobândirea calității de destinatari ai prevederii în cauză. În schimb, ei intră în raporturi (potențial succesive, reiterate, multiple) de conformare, ori de câte ori, pe parcursul menținerii premiselor de existență a raportului juridic, apar situații faptice concrete în care au posibilitatea de a decide, în mod real, dacă vor adopta o conduită conformă sau neconformă cu norma respectivă, luând în final decizia de supunere la exigențele legale (decizia de adaptare a comportamentului la normă), hotărâre potrivit căreia se și comportă, apoi, în mod efectiv.

Apreciem că o atare perspectivă are meritul de a fi mai realistă, precum și pe acela de a apropia structura și mecanismul de funcționare după care sunt concepute cele două categorii de raporturi juridice penale (de cooperare și de conflict).²⁵ În plus, ea reduce ecartul de viziune dintre

²³ Popa N., *op. cit.*, p. 215, 216.

²⁴ „Legătura juridică de drepturi și obligații nu este o legătură statică (...)” –Pavel D., *op. cit.*, p. 51.

²⁵ Admitem că o critică aptă a se aduce acestei viziuni este aceea vizând caracterul nedeterminat și greu (uneori, în mod concret, chiar imposibil) determinabil al nașterii, desfășurării – chiar existenței efective – a raportului juridic penal de cooperare. Astfel, mai ales în considerarea normelor de incriminare prohibitive generice (care nu sunt legate de un context anume, de o situație-premisă), cu extremă dificultate s-ar putea determina existența sau inexistența unui raport juridic de conformare, în raport de acei destinatari ai normei în privința cărora nu s-a dovedit a fi comisă o încălcare a dispoziției legale. Practic, adeseori nu s-ar putea preciza, cu certitudine, dacă o persoană nu a ucis / furat / violat etc. pentru că nu s-a

accepțiunea raportului juridic din perspectiva doctrinei penale, respectiv aceea a doctrinei din domeniul teoriei generale a dreptului, armonizându-le (cel puțin într-o măsură sporită față de viziune clasică – afirmată de doctrina penală majoritară în contemporaneitate – asupra conceptului de raport juridic penal de cooperare și a momentului nașterii și desfășurării acestuia).

Perspectiva pe care o propunem diminuează, totodată, din argumentele invocate împotriva admiterii existenței conceptului de raport juridic penal de conformare, precum:

- Acela că intrarea în vigoare a unei norme penale ar atrage, automat, în mod nefiresc, nașterea unui număr de raporturi juridice penale de cooperare egal cu numărul destinatarilor obedienți ai acelei norme, introducând, astfel (de o manieră obligatorie și nerealistă), pe toții destinatarii unei norme penale, în raporturi juridice cu statul, chiar fără manifestarea lor de voință și fără existența vreunui comportament concret propriu-zis al acestora (așadar, în lipsa unui element standard al oricărui raport juridic: cel faptic, concret,

aflat într-un context concret în care să fi avut posibilitatea să o facă (un context în care nici nu și-a ridicat, măcar, problema eventualității adoptării unui asemenea comportament, idee pe care, apoi, să o respingă) – caz în care, potrivit perspectivei avansate, nu ar exista nici un fel de raport juridic penal, nici măcar acela de conformare - și cazurile în care persoana respectivă a avut posibilitatea obiectivă de a comite asemenea fapte (sau a luat în considerare, efectiv, săvârșirea acestora), dar s-a abținut de la comiterea lor (a decis să-și conformeze conduita la preceptul normativ) – caz în care s-ar naște, obiectiv, raportul penal de conformare. Pe de altă parte, în combaterea unei asemenea potențiale obiecții, amintim că nici existența obiectivă a raportului penal de conflict nu este contestată în situațiile criminologic asociate cu noțiunea de „cifră neagră a criminalității” (cazurile infracțiunilor comise, dar nesoluționate judiciar prin hotărâri definitive de condamnare – la care am putea adăuga și alte tipuri de hotărâri penale definitive prin care se statuează asupra caracterului de infracțiune al faptei comise: hotărârile de renunțare la aplicarea pedepsei și cele de amânare a aplicării pedepsei). Cu alte cuvinte, absența posibilității generale și absolute de revelare și identificare formală a existenței unei situații, în toate cazurile concrete în care acesta ar putea exista, de fapt, în mod obiectiv, nu poate valida respingerea afirmării științifice (teoretice) a existenței sale (prin urmare, din acest punct de vedere, teoretic, sub aspectul dreptului penal substanțial, apreciem că nu se impune observarea regulii procesuale: *idem est non esse et non probari*). Așadar, la fel cum nu se poate respinge conceptul de raport juridic penal de conflict, pe motiv că nu toate raporturile de acest tip pot fi relevate, identificate și soluționate corespunzător, la fel credem că nu s-ar putea respinge viziunea pe care am expus-o anterior, cu privire la particularitățile raportului juridic penal de conformare (referitor la data apariției acestuia și desfășurarea sa), pe motiv că ar conduce la numeroase ipoteze în care nu s-ar putea determina / constata, în concret, existența sau inexistența acestuia!

faptul juridic), estompându-se, astfel, distincțiile dintre raportul juridic și norma juridică însăși.²⁶

- Acela că un asemenea raport juridic nu ar depinde de voința destinatarilor, ori de o manifestare anume a acestora în sfera relațiilor sociale, reprezentând doar o creație – abstractă – a legiuitorului²⁷, ceea ce ar lipsi raportul în cauză de o trăsătură proprie caracteristică, în general, conceptului de raport juridic, anume caracterul volițional, mai precis, *dublul caracter volițional*.²⁸

- Acela că raportul juridic penal ar constitui o excepție – în principiu, singulară – de la regula potrivit căreia nașterea unui raport juridic este rezultatul întâlnirii dintre un fapt juridic și o normă de drept.²⁹

- Acela că subiecții unui raport juridic trebuie să fie entități determinate³⁰ ș.a.m.d.

Stingerea raportului juridic penal de conformare este fixată, potrivit doctrinei penale majoritare³¹, la data ieșirii din vigoare a normei penale de referință, respectiv la momentul pierderii calității de destinatar al acesteia, prin efectul dispariției unei condiții necesare pentru întrunirea

²⁶ În acest sens, a se vedea: Popa N., *op. cit.*, p. 216; Pavel D., *op. cit.*, p. 52.

²⁷ Popa N., *op. cit.*, p. 216. Pentru un punct de vedere (contrar) care afirmă exact aceasta („Raportul juridic penal de conformare este deci o creație a legii penale și nu depinde de voința destinatarilor acesteia”), a se vedea: Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 72 (a se vedea și p. 65). În același (din urmă) sens, a se vedea și: G. Antoniu, *op. cit.*, p. 262.

²⁸ Pentru prezentarea acestui caracter specific al raportului juridic, în genere, în materie de teorie generală a dreptului, a se vedea: Popa N., *op. cit.*, p. 220 ș.u.; Ceterchi I., Craiovan I., *Introducere în teoria generală a dreptului*, Editura All, București, 1998, p. 97.

²⁹ „Raportul juridic penal constituie o modalitate de realizare a normei penale. El se naște ca o consecință a *faptului juridic* (...)” –Pavel D., *op. cit.*, p. 49. „Faptele juridice penale sunt acele fapte, situații, împrejurări de care legea penală leagă nașterea, modificarea sau stingerea raportului juridic penal” –Zolyneak M., *Drept penal. Partea generală (I)*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 108; Zolyneak M., Michinici M. I., *op. cit.*, p. 48. „O premisă esențială a apariției sau a stingerii unui raport juridic o formează faptul juridic. (...) în orice caz raportul juridic nu poate să apară în afara producerii faptului juridic. În timp ce norma de drept și subiectul de drept reprezintă premise generale (abstracte) ale raportului juridic, faptul juridic reprezintă o premisă concretă” –Popa N., *op. cit.*, p. 237, 238.

³⁰ „Oamenii trăiesc în societate, respectă norme de comportare (...) înnoadă relații de conviețuire dintre cele mai variate, dar nu simt povara constrângătoare, strictă și limitată a unei legături juridice (*vinculum juris*) decât atunci când, fie printr-un act juridic, fie printr-un fapt juridic, se creează între *persoane determinate* obligații și drepturi *determinate* (sau determinabile)” –Pavel D., *op. cit.*, p. 52.

³¹ Antoniu G., *op. cit.*, p. 264; Mitrache C-tin., Mitrache C., *op. cit.*, p. 65; Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 72; Zolyneak M., Michinici M. I., *op. cit.*, p. 44.

calității în cauză.³² Însă, în lumina opiniei exprimate anterior (cu privire la momentul apariției și formele desfășurării acestui tip de raport juridic penal), ar reieși că asemenea momente reprezintă doar datele de la care încetează premisele existenței respectivului gen de raport juridic.

Separat de aceste aspecte, însă, stingerea raportului juridic penal de cooperare nu ar mai constitui un eveniment singular (unic) și izolat (excepțional), ci ar putea fi identificată o succesiune de apariții și stingeri ale unui asemenea tip de raport juridic, între stat și diverșii destinatari ai unei anumite norme penale de incriminare. Aceste momente de naștere, respectiv

³² Din unele exprimări care pot fi întâlnite în literatura de specialitate, s-ar putea concluziona că s-ar admite și ipoteza considerării drept stins a raportului juridic penal de conformare (referitor la o anumită normă penală) prin săvârșirea infracțiunii (care decurge din adoptarea conduitei ilicite descrise de respectiva normă). Doctrina majoritară subliniază însă (în mod corect) faptul că și ulterior momentului săvârșirii faptei penale, destinatarul (în cauză) al respectivei norme de incriminare continuă să fie obligat, (și) pentru viitor, să își conformeze conduita la aceasta. Astfel, o nouă încălcare a normei de incriminare, de către aceeași persoană care a mai încălcat-o deja, în trecut, va conduce la apariția unui număr corespunzător de raporturi juridice penale de conflict (dovadă că obligația juridică de conformare față de norma în cauză nu a încetat prin actul încălcării sale anterioare). În acest sens, a se vedea: Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 73. Într-adevăr, dacă admitem viziunea majoritară, potrivit căreia raportul juridic de cooperare apare odată cu intrarea în vigoare a normei de incriminare, sau dobândirea, de către o persoană (în legătura dintre aceasta și stat) a statutului de destinatar al acelei norme, având un caracter unitar (singular), o existență liniară și neîntreruptă, atunci, desigur, afirmația potrivit căreia acest raport s-ar încheia prin comiterea infracțiunii (decurgând din săvârșirea faptei descrise de acea normă de incriminare) nu ar putea fi admisă, sub nicio formă. Altfel, ar însemna că, în ceea ce îi privește pe infractori, nu ar subzista obligația de a-și conforma conduita preceptelor legale penale, odată acestea încălcate (și încă nefinalizate raporturile de conflict astfel apărute), ceea ce, evident, nu poate fi admis, căci ar semnifica – de pildă – că odată săvârșit un omor, infractorul în cauză ar putea continua să ucidă, cu impunitate, până la stingerea primului raport de conflict (ceea ce este inadmisibil). De asemenea, potrivit accepțiunii pe care am propus-o asupra apariției, desfășurării și stingerii raportului juridic penal de cooperare (asupra structurii și mecanismului funcționării sale), admitând existența sa conjuncturală (potențial plurală, succesivă), reiese că săvârșirea infracțiunii nu ar putea fi interpretată drept eveniment care să pună capăt unui raport juridic penal de conformare. Aceasta reprezintă doar o manifestare alternativă celei care ar da naștere unui astfel de raport juridic (în conjunctura normativă și faptică în care destinatarul normei urmează a decide, concret, conformarea sau neconformarea la normă, acesta fie își va adapta conduita la preceptul legal – apărând raportul de cooperare – fie va adopta un comportament neconform imperativului legal – născându-se raportul de conflict).

de stingere a raportului juridic penal de cooperare, ar fi corespunzătoare, deopotrivă (cumulativ):

- Apariției, respectiv dispariției contextului / situațiilor-premisă (dacă există) legal necesare pentru existența aceluși raport juridic.

- Apariției, respectiv dispariției situațiilor faptice (concrete), în prezența cărora ar exista efectiv atât posibilitatea obiectivă, cât și înclinația subiectivă, reală, a anumitor destinatari ai normei în cauză, de a se comporta de o manieră care ar înfrânge preceptul acesteia.

Raportul juridic penal de conflict se va naște, în aceste condiții, dacă, pe fondul astfel indicat, printr-o manifestare voită, destinatarul normei de incriminare își va conforma conduita la preceptul legal.

3. Raportul juridic penal de conflict (de contradicție; de constrângere; raportul juridic punitiv)

Admis de doctrina majoritară (atât cea de drept penal, cât și cea de teoria generală a dreptului) – așadar, în principiu, necontestat – ca tip propriu-zis, specific, de raport juridic penal³³, raportul de conflict manifestă o structură și particularități proprii, caracteristice. Deși autorii care admit existența raportului de cooperare consideră, de regulă, că acesta constituie modalitatea / forma dominantă (principală) de manifestare a raportului juridic penal – raportul de conflict prezentând, prin comparație cu acesta, un caracter subsidiar (secundar) în cadrul realizării ordinii de drept penal³⁴ – această apreciere este (doar) rezultatul unei evaluări de factură preponderent cantitativă. Astfel, se poate admite, în mod rezonabil, că numărul destinatariilor obedienți ai legii penale este superior celui al destinatariilor care, încălcând-o (nesocotind-o), intră în conflict cu aceasta. Sub aspectul aplicării ansamblului dispozițiilor juridico-penale, însă, este evident că raportul juridic penal de conflict asigură funcția principală, căci realizarea

³³ Doctrina a observat faptul că normele penale (fie generale, fie speciale) nu se aplică efectiv decât în ipotezele în care apar raporturi de conflict. Astfel, de pildă, s-a afirmat că „toate dispozițiile Codului penal, generale și speciale, au în vedere aplicarea și executarea pedepsei” – Zolyneak M., *op. cit.*, p. 94. Drept urmare, putem aprecia că scopul legii penale se realizează, în majoritatea cazurilor (așa cum este și de dorit) în cadrul raporturilor penale de cooperare (conformare), dar *reglementarea penală se aplică, efectiv, doar atunci când apar (și sunt revelate) raporturi penale de conflict (de contradicție, constrângere; raporturi penale punitive)*.

³⁴ Zolyneak M., *op. cit.*, p. 92, 93.

scopului dreptului penal prin adeviziune (în cadrul raporturilor de cooperare) nu implică o activare propriu-zisă a incidenței normelor penale (prevederile penale devin incidente numai în ipoteza existenței unor raporturi de conflict, nu și a unora de cooperare, chiar dacă scopul lor este atins prin intermediul ambelor tipuri de raport juridic penal).

Referitor la *elementele de structură* ale raportului juridic penal de conflict, analiza *părților (subiecților)* acestui tip de raport juridic penal relevă că aceștia sunt:

- pe de o parte: *statul*, ca subiect activ, dominant și determinat;³⁵
- pe de altă parte: *făptuitorul (infractorul)* – persoana fizică sau juridică care a comis fapta incriminată – ca subiect pasiv, subordonat.

În legătură cu acest din urmă subiect al raportului juridic penal de conflict, doctrina majoritară specifică, în principiu, că acesta ar fi un subiect determinat (de regulă, se menționează, astfel, o deosebire în comparație cu subiectul pasiv al raportului juridic penal de cooperare).³⁶

³⁵ Persoana vătămată prin fapta incriminată comisă nu este subiect al raportului juridic penal de conflict, căci statul, ca reprezentant al întregii societăți (așadar, inclusiv al acelei persoane) monopolizează dreptul de a reacționa juridic, din punct de vedere penal, la comiterea unei fapte incriminate, precum și de a supune (obliga) persoana care a săvârșit-o pe aceasta, la executarea sancțiunilor / măsurilor legale aferente. Persoana vătămată nu este subiect al raportului juridic penal de conflict nici măcar în acele cazuri în care demararea, respectiv desfășurarea acțiunii penale, depinde de manifestarea sa de voință, exprimată prin formularea și menținerea unei plângeri prealabile, până la definitivarea procesului penal (trebuie menționat că asemenea cazuri reprezintă excepția de la *regula oficialității*, operantă în materie penală – regulă potrivit căreia instrumentarea unei cauze penale și desfășurarea procesului penal, tragerea la răspundere penală și determinarea sancțiunilor de drept penal consecutive comiterii unei fapte incriminate se realizează din oficiu, indiferent de modul de sesizare a autorităților competente și de existența sau inexistența unei manifestări de voință a unei anumite persoane / entități, în acest sens – ba chiar, dacă este cazul, în pofida unei voințe exprese manifestate în sens contrar). În aceste ipoteze, se apreciază că statul este, în continuare, singurul subiect activ al raportului penal de conflict, singurul titular al dreptului de a angaja răspunderea penală a persoanei care a comis fapta incriminată și de a stabili, aplica și asigura executarea sancțiunii de drept penal corespunzătoare, cu mențiunea că acest drept este afectat de o condiție, reprezentată de manifestarea de voință a persoanei vătămate (prin formularea și menținerea unei plângeri prealabile), condiție a căreia exercitare este încredințată unui persoane terțe față de raportul juridic penal de conflict. A se vedea, în acest sens: Antoniu G., *op. cit.*, p. 265; Zolyneak M., *op. cit.*, p. 100-102; Pavel D., *op. cit.*, p. 46, 47.

³⁶ Antoniu G., *op. cit.*, p. 264; Mitrache C-tin., Mitrache C., *op. cit.*, p. 63; Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 71. Trebuie punctat că în viziunea conform căreia apariția raportului juridic

Desigur că, teoretic (după cum vom puncta și în continuare), raportul juridic de conflict apărând de la momentul comiterii infracțiunii (indiferent de aspectele concrete legate de descoperirea acesteia, ori de identificarea persoanei făptuitorului), încă de la acel moment există și un subiect pasiv al raportului juridic în cauză – respectiv: subiectul activ al faptei incriminate (persoana fizică sau juridică care a comis acea faptă) – indiferent dacă identitatea sa este cunoscută, sau nu, în mod efectiv. În acest sens (așadar potrivit unei raportări de natură abstractă), se poate afirma că subiectul pasiv al raportului juridic penal de conflict este determinat ca fiind reprezentat de către făptuitor (infractor). Acest aspect, de regulă, se concretizează ulterior (la fel ca și celelalte elemente ale raportului juridic penal de conflict), pe parcursul procesului penal, consolidându-se la momentul finalizării acestuia, prin rămânerea definitivă a hotărârii (care, în principiu – dar nu exclusiv, după vom dezvolta în continuare – va fi o hotărâre de condamnare).

Pe de altă parte, abordând lucrurile dintr-o perspectivă concretă, trebuie observat faptul că acest subiect (astfel) *determinat* (din punct de vedere abstract), rămâne uneori *nedeterminat* (neindividualizat) în mod efectiv. Sunt asemenea cazuri acelea în care fie nu se descoperă deloc existența faptei incriminate (deci, nici a raportului penal de conflict apărut, în mod obiectiv, prin comiterea acesteia), fie, deși fapta este descoperită, nu se identifică persoana făptuitorului (infractorului). În asemenea ipoteze, din punct de vedere teoretic (abstract, legal), se poate afirma că există un subiect pasiv determinat al raportului penal de conflict (anume făptuitorul / infractorul), dar în concret nu se cunoaște, în mod real (efectiv) identitatea acestuia. El este, așadar, doar *abstract - determinat*, nu însă și *concret - determinat!*

penal de cooperare nu se identifică, automat, cu data intrării în vigoare a normei juridice de incriminare (pentru subiecții de drept penal preexistenți, care întrunesc toate condițiile necesare pentru a fi considerați destinatari ai acesteia), fiind reprezentată (în schimb) de momentul la care se petrece faptul juridic al supunerii voite și conștiente a unui destinatar al unei norme penale, la imperativul exprimat de aceasta (într-un context concret în care destinatarul obligației de obediență ar fi putut, în mod real, să nu îi dea curs acesteia), afirmarea caracterului determinat al subiectului pasiv al raportului juridic penal de conflict nu se mai impune ca o distincție atât de pregnantă în comparație cu situația (abstractă, a) subiectului pasiv al raportului juridic penal de conformare.

Prin urmare, credem că trebuie să ținem cont de aceste nuanțe atunci când afirmăm, în mod generic, că subiectul pasiv al raportului juridic penal de conflict este determinat. Aserțiunea general valabilă (din punctul nostru de vedere) este că acesta este *abstract - determinat* (în persoana făptuitorului / infractorului – oricine ar fi această persoană, în fiecare caz concret în parte). Uneori, acest subiect pasiv al raportului penal de conflict ajunge să fie și *concret (efectiv) - determinat*, fiind în mod corect identificată persoana care a comis fapta incriminată (dar, în unele cazuri, acest subiect pasiv rămâne, în mod real, doar *abstract - determinat*).

Un alt aspect care se poate discuta, în legătură cu subiectul pasiv al raportului penal de conflict, este dacă persoana în cauză se determină, exclusiv, din rândul celor care comit fapte incriminate în asemenea condiții încât acestea să se califice, legal, drept *infracțiuni* (iar respectivele persoane, drept *infractori*), sau dacă nu s-ar putea indica, în această categorie, inclusiv unele persoane care săvârșesc fapte incriminate în condiții ce nu permit calificarea lor juridică drept *infracțiuni* (activități concrete rămase la stadiul de simple *fapte prevăzute de legea penală*, persoanele care le-au comis putând fi denumite doar *făptuitori*). Alternativa din urmă poate fi conturată, din moment ce există anumite sancțiuni de drept penal care se pot aplica chiar și în absența aprecierii faptei incriminate săvârșite ca fiind o infracțiune (anume: măsurile de siguranță)³⁷. Faptul că acestea din urmă constituie sancțiuni de drept penal³⁸, aplicate (în anumite condiții) în considerarea comiterii unor fapte incriminate (fapte prevăzute de legea penală), într-un cadru procesual limitat (reprezentat exclusiv de procesul penal), de către organe jurisdicționale anume instituite, cu atribuții în materie penală (instanța judecătorească competentă a judeca pricini penale, potrivit regulilor de competență incidente în fiecare caz concret în parte) – așadar, sancțiuni de drept penal stabilite și aplicate exclusiv prin intermediul raportului juridic procesual-penal – reprezintă un argument pertinent în susținerea opiniei

³⁷ Conform art. 107 alin. 2 C. pen., „Măsurile de siguranță se iau față de persoana care a comis o *faptă prevăzută de legea penală*, nejustificată” [evidențierea noastră]. Nu insistăm în acest cadru asupra distincției dintre conceptul de *infracțiune (faptă penală)* și acela de *faptă prevăzută de legea penală*, fiind notorie deosebirea de semnificație dintre acestea.

³⁸ Fără a fi, propriu-zis, *sancțiuni penale* (doar pedepsele și măsurile educative putând fi astfel calificate, *de lege lata*, în legislația penală românească, din moment ce numai ele constituie sancțiuni juridico-penale reprezentând consecințe ale angajării răspunderii penale a unei persoane).

potrivit căreia nu doar infractorii, ci și simplii făptuitori ai unor comportamente incriminate (persoanele fizice și / sau juridice care au comis fapte prevăzute de legea penală, ce nu se pot însă califica, propriu-zis, drept infracțiuni) ar putea fi totuși apreciați, uneori³⁹, drept subiecți pasivi ai raportului penal de conflict.

Admiterea unei asemenea viziuni ar implica, în continuare, a se accepta că raportul penal de conflict nu poate fi redus, exclusiv, la angajarea răspunderii penale și supunerea subiectului pasiv al acesteia la executarea sancțiunii ce decurge din stabilirea unei asemenea răspunderi: pedeapsa, respectiv măsura educativă, în cazul infractorilor minori (aceasta fiind doar configurația preponderentă a raportului juridic penal de conflict). În plus, potrivit opiniei propuse, raportul de conflict ar cuprinde desfășurarea oricărui curs de acțiune legală (oficială), din partea statului, prin care acesta ar ajunge să stabilească și să impună spre executare, în sarcina persoanelor care comit fapte incriminate, acele sancțiuni (măsuri reactive) necesare, decurgând (legal) din tipul de manifestare comportamentală exteriorizată de respectivele persoane (fie acestea pedepse ori măsuri educative, fie – doar – măsuri de siguranță). Altfel spus, raportul juridic penal de conflict ar caracteriza legătura juridică creată între stat și o persoană (fizică / juridică) în condiții de acțiune efectivă a normelor care reglementează reacția (celui dintâi) la adoptarea, în cadrul relațiilor sociale, a unei conduite corespunzătoare unei fapte incriminate (de către cea de-a doua parte), indiferent dacă sunt sau nu întrunite condițiile necesare pentru calificarea respectivul comportament drept *infracțional* (și implicit, a celui care l-a manifestat, drept *infractor*).

Cu privire la *conținutul raportului juridic penal de conflict* (în conformitate cu viziunea general admisă în literatura de specialitate)⁴⁰, acesta cuprinde:

³⁹ Rezerva vizează acele împrejurări în care nu s-ar putea aplica niciun fel de sancțiuni de drept penal ca urmare a comiterii unei fapte incriminate (nici măcar măsuri de siguranță), astfel cum este cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală în condiții în care se reține incidența unei cauze justificative (art. 107 alin. 2 C. pen. impune verificarea caracterului nejustificat al faptei incriminate comise, pentru a se putea dispune măsuri de siguranță), precum: legitima apărare ori starea de necesitate etc.

⁴⁰ Doctrina a înregistrat și exprimarea opiniei conform căreia raportul juridic penal de conflict nu ar cunoaște decât, pe de o parte, dreptul statului, iar, pe de altă parte, obligația făptuitorului, fără ca fiecare dintre acestea să genereze și o obligație, respectiv un drept corelativ(ă) pentru celălalt subiect al raportului juridic în cauză. Potrivit acestui punct de

- Pe de o parte, *dreptul statului* de a reacționa la comiterea unei fapte incriminate, prin desfășurarea procesului penal (și a raportului juridic procesual-penal), în vederea angajării răspunderii penale (dacă este cazul) a subiectului activ al faptei incriminate (devenit subiect pasiv al raportului penal de constrângere) și a soluționării legale corespunzătoare a conflictului declanșat de această persoană, prin stabilirea și aplicarea unei sancțiuni de drept penal (respectiv prin supunerea acelei persoane la executarea acestei sancțiuni), în vederea restabilirii ordinii de drept înfrânte și pentru realizarea – post-delictuală – a scopului dreptului penal. *Corelativ, statul are obligația* de a nu depăși limitele legale prestabilite (predeterminate) ale acestei reacții, neputând institui în sarcina subiectului pasiv al raportului de conflict nici o obligație concretă excedentară, suplimentară respectivelor limite, trebuind, totodată, să îi asigure acestuia exercițiul și beneficiul tuturor garanțiilor legal reglementate în dreptul pozitiv, pe parcursul fazelor și etapelor succesive prin desfășurarea cărora își concretizează dreptul în cauză.

- Pe de altă parte, *obligația făptuitorului* de a se supune reacției statului și consecințelor juridic reglementate decurgând din comiterea faptei incriminate (executarea sancțiunilor de drept penal și a tuturor măsurilor legal stabilite și aplicate). *Corelativ, făptuitorul are dreptul* de a solicita și de a i se asigura respectarea strictă a legalității în cadrul acestor proceduri, precum și lipsa oricărei abateri (în detrimentul său) de la limitele reacției la care este îndrituit subiectul activ al acestui raport juridic.

Astfel, se poate aprecia că *obiectul raportului juridic penal de conflict* rezidă în sancționarea corespunzătoare a făptuitorului unei conduite incriminate (supunerea acestuia sancțiunii de drept penal legale și potrivit individualizate pentru fapta comisă, cu luarea în considerare a particularităților obiective și subiective ale săvârșirii acesteia), în așa fel încât să se realizeze (post-delictual) scopul legii penale: apărarea societății, a

vedere, ceea ce se afirmă, de regulă, ca obligație a statului (corelativă dreptului său), respectiv ca drept al făptuitorului (corelativ obligației sale), în cadrul raportului penal de conflict, nu ar reprezenta propriu-zis drepturi și obligații, ci doar limite ale conținutului raportului juridic în cauză. A se vedea, în acest sens: Pavel D., *op. cit.*, p. 49 (autorul arăta că „în orice raport juridic drepturile și obligațiile [...] au un anumit contur, anumite limite: sunt drepturi și obligații determinate. Dar determinările cantitative ale dreptului unuia dintre subiecții raportului juridic nu constituie obligații distincte în sarcina sa, după cum limitele obligației celuilalt subiect nu se pot converti în drepturi ale acestuia. Toate drepturile au limite, dar limitele unui drept nu constituie obligații distincte pentru titularul dreptului”).

valorilor (relațiilor) sociale esențiale, prin reintegrarea ordinii de drept și prevenirea (preponderent specială, dar și – în subsidiar – generală, post-delictuală, a) comiterii, pe viitor, de noi fapte incriminate.

În ceea ce privește *durata* acestui raport juridic, se poate aprecia că doctrina penală contemporană a atins un consens din a menționa (constant) drept dată a *nașterii* (aparității) sale, *momentul comiterii faptei incriminate*⁴¹, indiferent de formele și calificările juridice ce i s-ar putea aduce acesteia⁴². După cum s-a afirmat în literatura de specialitate, „nașterea unui raport juridic constituie un fenomen obiectiv, determinat de faptele ce se petrec în realitatea obiectivă și de semnificația juridică a acestor fapte. Indiferent de

⁴¹ În doctrina mai veche se pot identifica opinii (sau referințe la asemenea opinii) conform cărora apariția raportului juridic penal de conflict ar fi trebuit să fie stabilită ori la data descoperirii faptei, respectiv la momentul identificării făptuitorului, ori la momentul demarării acțiunii penale împotriva acestuia, sau chiar la data rămânerii definitive a unei hotărâri (de condamnare, în principiu) cu privire la acea persoană, pentru respectiva faptă. În mod corect, asemenea viziuni au fost respinse și criticate ca neconforme cu realitatea. Printre motivele invocate, în acest sens, se pot număra:

- Unele cauze care înlătură răspunderea penală (stingând, prin urmare, raportul juridic de conflict dintre stat și făptuitor/infractor), pot interveni chiar anterior descoperirii faptei ori instrumentării penale a cauzei împotriva persoanei care a comis-o, sau anterior rămânerii definitive a unei hotărâri împotriva acesteia (cazul amnistiei, prescripției răspunderii penale, lipsei plângerii prealabile în cazul anumitor infracțiuni etc.). Or, nu se poate admite existența unui efect extinctiv care să se producă asupra unei entități care nu a început încă să ființeze / care nu există încă.

- Dreptul de reacție penală a statului (și obligația corelativă a făptuitorului, de supunere în fața acestei reacții) constituie o potențialitate, care apare în abstract, în mod logic, chiar în momentul realizării faptului juridic necesar pentru le a declanșa pe acestea – săvârșirea faptei incriminate – indiferent de particularitățile efective ale anumitor cazuri concrete (chiar în lipsa concretizării lor efective în unele spețe). Astfel, în general, nu se poate afirma că absența valorificării propriu-zise a unui drept și a activării concrete a consecințelor unei obligații se pot echivala cu însăși absența dreptului respectiv și a obligației sale corelative.

- Urmărirea penală constituie o fază a procesului penal care începe *in rem*, chiar dacă nu există încă nicio persoană anume care să fie suspectată etc.

A se vedea: Pavel D., *op. cit.*, p. 51, 53; Zolyneak M., *op. cit.*, p. 95-97; Zolyneak M., Michinici M.I., *op. cit.*, p. 45.

⁴² După caz, fapta respectivă se poate înfățișa, în diverse cazuri concrete, fie ca faptă consumată (forma tipică), fie ca faptă tentată (tentativă incriminată); făptuitorul poate avea în etiologia comiterii acesteia, după caz, un rol esențial, principal (poziție de autor), sau neesențial, secundar (calitate de instigator, ori de complice); fapta în cauză ar putea fi încadrată juridic în forma de bază (tip) a unei anumite norme de incriminare, ori în vreuna dintre formele agravate / calificate, sau - din contra - atenuate, ale acesteia (dacă există astfel de forme, derivate, de manifestare a respectivei incriminări); etc.

reflectarea acestor fenomene obiective în conștiința unor persoane (...), existența lor, cu atributele juridice ce le caracterizează și cu raporturile de drepturi și obligații pe care le generează, constituie o realitate obiectivă”.⁴³

Desigur că, separat de afirmarea teoretică a datei comiterii faptei incriminate, ca reprezentând momentul apariției raportului penal de conflict, acesta nu va cunoaște o formă determinată (efectiv configurată), sub aspectul elementelor sale esențiale, decât ulterior. Astfel, adeseori, însăși comiterea faptei incriminate nu este descoperită imediat după săvârșire; în multe cazuri, identitatea făptuitorului nu este stabilită imediat după descoperirea faptei (și – în toate cazurile, inclusiv acelea în care există infracțiuni flagrante⁴⁴ – persoana acuzată beneficiază de prezumția constituțională de nevinovăție⁴⁵, până la răsturnarea acesteia prin efectul rămânerii definitive a anumitor tipuri de hotărâre judecătorească⁴⁶). În plus, întinderea (particulară,

⁴³ Pavel D., *op. cit.*, p. 53.

⁴⁴ Potrivit art. 293 alin. 1 C. proc. pen., se stabilește că „Este flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire”, alin. 2 al aceluiași articol prevăzând că „Este de asemenea considerată flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune”.

⁴⁵ Conform art. 23 alin. 11 din Constituția României (revizuită), se dispune că „Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”.

⁴⁶ Avem în vedere tipurile de hotărâri judecătorești penale definitive prin care se stabilește existența faptei comise ca reprezentând *infracțiune* (cu efectul implicit al calificării persoanei făptuitorului drept *infractor*). Potrivit actualei reglementări procesual penale, aceste tipuri de hotărâri sunt: cea de condamnare; cea de amânare a aplicării pedepsei; cea de renunțare la aplicarea pedepsei (a se vedea dispozițiile art. 396 C. proc. pen.). Considerăm că, în anumite circumstanțe concrete, se poate admite același efect (de statuare definitivă a caracterului de infracțiune pe care îl prezintă fapta incriminată comisă, implicând - așadar - efectul de răsturnare definitivă a prezumției constituționale de nevinovăție, operante inițial în sarcina celui acuzat de săvârșirea acelei fapte) și în cazul unor hotărâri definitive de încetare a procesului penal. Astfel, în ipoteza în care a intervenit o cauză antecondamnatorie de înlăturare a răspunderii penale, din rândul celor care permit persoanei acuzate de comiterea unei infracțiuni să solicite continuarea procesului penal, în speranța pronunțării unei hotărâri mai favorabile decât aceea de încetare a procesului penal – respectiv o hotărâre de achitare – , ori în cazul existenței unei cauze de nepedepsire, atunci când inculpatul solicită continuarea procesului penal (a se vedea dispozițiile art. 18 C. proc. pen.), dacă la finalul unui asemenea

specifică fiecărui caz în parte, a) drepturilor și obligațiilor care dau conținut raportului juridic penal de conflict, nu se configurează, în mod definitiv, decât la finalul procedurilor judiciare penale (încheierea raportului juridic procesual penal). Prin urmare, momentul la care raportul juridic penal de conflict se configurează în forma sa concretă (în acele cazuri în care se ajunge, în mod efectiv, la un asemenea deznodământ) – moment care este ulterior nașterii acestui tip de raport juridic – este reprezentat, de principiu, de data stingerii raportului juridic procesual penal corespunzător, anume: momentul rămânerii definitive a unei hotărâri judecătorești de condamnare, sau a uneia de amânare a aplicării pedepsei, ori a uneia de renunțare la aplicarea pedepsei.⁴⁷

Acest din urmă moment constituie, desigur, doar data la care se fixează, determinat, structura raportului juridic penal de conflict, cu efect retroactiv (*ex tunc*).⁴⁸ Raportul de conflict respectiv se va aprecia a se fi

demers se ajunge, totuși, la pronunțarea unei hotărâri de încetare a procesului penal (prin valorificarea respectivei cauze de înlăturare a răspunderii penale, ori de impunitate), rezultă că instanța a apreciat că fapta constituie infracțiune și a fost comisă de respectiva persoană inculpată, dar nu poate pronunța condamnarea (ori renunțarea sau amânarea aplicării pedepsei), dată fiind prezența respectivei cauze. În asemenea ipoteze, considerăm (inclusiv cu titlu de propunere *de lege ferenda*) că hotărârea de încetare a procesului penal, astfel pronunțată, ar trebui să fie apreciată a produce efectul înlăturării prezumției de nevinovăție și al atestării formale a caracterului de infracțiune al faptei, fixând statutul de infractor al făptuitorului, în egală măsură (dar strict numai în privința acestor aspecte) cu o hotărâre de condamnare, ori cu una de renunțare la aplicarea pedepsei sau cu una de amânare a aplicării pedepsei!

⁴⁷ Doctrina mai veche menționa ca dată de configurare concretă (cu efecte retroactive, începând de la data comiterii faptei incriminate) a elementelor esențiale ale raportului juridic penal de conflict, doar data rămânerii definitive a unei hotărâri de *condamnare*. Aserțiunea era, de principiu, corectă, în corelare cu reglementarea procesual penală de la acel moment, referitoare la modalitățile de soluționare a acțiunii penale în faza de judecată a procesului penal (Codul de procedură penală anterior reglementa doar trei soluții posibile ale acțiunii penale, în faza de judecată, anume: achitarea, condamnarea și încetarea procesului penal). Însă, în considerarea actualei reglementări procesual penale (care prevede cinci tipuri de soluții posibile ale acțiunii penale în faza de judecată), reiese că și prin pronunțarea unei hotărâri de amânare a aplicării pedepsei, respectiv (într-o mai mică măsură și într-o configurație specifică) prin pronunțarea unei hotărâri de renunțare la aplicarea pedepsei, se poate aprecia drept definitiv caracterizată structura esențială a unui raport juridic penal de conflict (reiterăm și opinia anterior exprimată referitor la posibilitatea producerii unui efect similar, ca rezultat al pronunțării, în anumite circumstanțe, chiar și a unei hotărâri de încetare a procesului penal).

⁴⁸ Antoniu G., *op. cit.*, p. 266; Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 74.

înfățișat astfel încă de la apariția (nașterea) sa (data comiterii faptei incriminate), hotărârea definitivă având (din acest punct de vedere) doar un rol constatator, iar nu constitutiv. Ea relevă, afirmă și fixează raportul juridic respectiv așa cum (se presupune că) a existat acesta încă de la apariția sa (anterioară acestei fixări), deși structura sa precisă nu a fost cunoscută cu exactitate în toată perioada de timp intermediară acestor două momente.

Referitor la *stingerea raportului juridic penal de conflict* s-au propus, în doctrină⁴⁹, de-a lungul timpului, mai multe momente finale care ar putea marca (definitiv) acest eveniment: data stingerii raportului juridic procesual penal (prin rămânerea definitivă a hotărârii penale care consacră anumite tipuri de soluții procesual penale)⁵⁰; data încheierii fazei execuțional-penale (finalizarea executării sau considerarea ca executată a sancțiunii de drept penal aplicată în temeiul faptei incriminate comise); momentul reabilitării (încetarea oricărei decăderi, interdicții și / sau incapacității decurgând din săvârșirea faptei incriminate).

De regulă, separat de existența unui moment final, obiectiv, ce nu poate fi depășit în existența unui raport juridic penal de conflict, se admite

⁴⁹ Antoniu G., *op. cit.*, p. 267, 268; Mitrahe C-tin., Mitrahe C., *op. cit.*, p. 65; Zolyneak M., *op. cit.*, p. 106, 107.

⁵⁰ Dacă admitem concepția potrivit căreia raportul juridic penal de conflict apare numai în cazurile în care fapta incriminată săvârșită se califică juridic drept infracțiune, atunci hotărârile penale definitive la care se face referire (în această viziune) ar trebui să fie toate cele care consacră o soluție procesual-penală prin care să se stabilească caracterul de infracțiune al faptei (care să răstoarne, implicit, în mod definitiv, prezumția de nevinovăție), anume: hotărârile definitive de condamnare; cele de amânare a aplicării pedepsei; cele de renunțare la aplicarea pedepsei (eventual, reluăm aprecierea deja exprimată, potrivit căreia considerăm că și anumite hotărâri definitive de încetare a procesului penal ar putea fi încadrate în aceeași categorie, cu același efect, din acest punct de vedere). Însă, dacă aderăm la viziunea potrivit căreia raportul juridic penal de conflict există și în unele cazuri în care fapta incriminată comisă (care este, însă, nejustificată) nu se califică, neapărat, drept infracțiune (aplicându-se, totuși, unele sancțiuni de drept penal – măsurile de siguranță), ar decurge că hotărârile judecătorești definitive la care s-ar face referire (în opinia de la care s-a pornit prezenta dezvoltare), ar trebui să le includă și pe acelea prin care se consacră alte tipuri de soluții procesual-penale, respectiv (în unele cazuri): hotărârile de achitare (se pot aplica măsuri de siguranță, de pildă, în ipoteza achitării pe motivul inexistenței caracterului de infracțiune al faptei incriminate comise, deoarece există o cauză de neimputabilitate, precum - de pildă - iresponsabilitatea), ori hotărârile de încetare a procesului penal (se pot aplica măsuri de siguranță, de exemplu, printr-o hotărâre de încetare a procesului penal, atrasă de motivul intervenirii unei cauze de înlăturare a răspunderii penale, precum amnistia etc.).

existența (potențială, a) mai multor etape⁵¹ în cadrul desfășurării generale a acestuia, fiecare stadiu cunoscând propriul său moment de încheiere (corespunzător finalizării unui anumit tip de raport juridic conex celui penal de conflict, respectiv – după caz – raportul juridic procesual penal, ori cel execuțional penal). În desfășurarea sa concretă, fiecare raport juridic penal de conflict se poate încheia fie pe parcursul uneia dintre aceste etape (posibile) de desfășurare, fie (dacă le depășește pe toate), prin atingerea momentului final (obiectiv) definitiv.⁵²

Adesea, acest moment final (obiectiv) definitiv al existenței raportului juridic penal de conflict este apreciat a fi reprezentat de data finalizării fazei de executare a sancțiunilor de drept penal aplicate ca reacții la fapta incriminată săvârșită de o anumită persoană (așadar, odată cu stingerea raportului juridic execuțional penal), putând parcurge, însă, până în acest punct, mai multe etape:

- Prima etapă (care, după caz, poate exista sau nu⁵³) ar fi cuprinsă între data apariției acestui raport juridic (prin comiterea faptei incriminate) și momentul nașterii raportului procesual penal corespunzător (până la descoperirea faptei și sesizarea autorităților competente, respectiv demararea

⁵¹ „Dacă momentul inițial este întotdeauna același, marcat de nașterea raportului juridic penal – odată cu săvârșirea infracțiunii – momentul final este variabil, putând fi situat la o dată mai apropiată sau mai îndepărtată de cel al nașterii, în funcție de o serie de factori, împrejurări, situații ce survin după săvârșirea infracțiunii și care pot da o întindere diferită legăturii juridice stabilite între stat și infractor.” – Zolyneak M., *op. cit.*, p. 106 (a se vedea și p. 107). A se vedea (de asemenea) și – Antoniu G., *op. cit.*, p. 267, 268; Zolyneak M., Michinici M. I., *op. cit.*, p. 47, 48.

⁵² „Etapete (...) în durata oricărui raport de drept penal [*de conflict – n.n.*] există ca virtualitate, nu rare fiind situațiile când pot fi reduse (...) sau înlăturate” – Zolyneak M., *op. cit.*, p. 108.

⁵³ Absența acestei etape ar putea fi afirmată, de exemplu, în cazul infracțiunilor flagrante, inclusiv a infracțiunilor de audiență (conform art. 360 alin. 1 C. proc. pen., se dispune că „Dacă în cursul ședinței [*de judecată – n.n.*] se săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, președintele completului de judecată constată acea faptă și îl identifică pe făptuitor. Încheierea de ședință se trimite procurorului competent”, pentru ca în alin. 2 al articolului să se statueze că „În cazul în care procurorul participă la judecată, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat”). Totuși, chiar și în aceste cazuri, s-ar putea identifica teoretic o minimă perioadă intermediară între comiterea infracțiunii și demararea raportului juridic procesual penal, căci orice activitate / eveniment se desfășoară în timp, chiar dacă durata concretă - extrem de redusă - a acestui interval temporal ar acredita impresia inexistenței sale (și - prin urmare - a etapei corelative din structura raportului juridic penal de conflict).

procedurilor legale pentru tragerea la răspundere penală - dacă este cazul - a făptuitorului și aplicarea sancțiunilor de drept penal consecutive săvârșirii acelei fapte, potrivit cu particularitățile fiecărei spețe în parte).

- O altă etapă s-ar putea identifica între demararea procesului penal (data de sfârșit a etapei anterior indicate) și momentul finalizării procedurilor corespunzătoare acestuia (în principiu, prin rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești – prin care s-ar consacra anumite soluții ale acțiunii penale⁵⁴ – referitor la fapta incriminată dedusă judecății).

- Încă o etapă ar debuta din momentul finalizării procesului, prin rămânerea definitivă a anumitor tipuri de hotărâri penale și începerea executării sancțiunilor de drept penal stabilite / aplicate (sau a altor măsuri specifice luate)⁵⁵, durând până la încheierea executării acestora (executarea sau considerarea lor ca executate).

- În considerarea opiniei care apreciază că finalizarea executării sancțiunilor dispuse de instanța penală printr-o hotărâre definitivă, nu reprezintă, automat, data încheierii raportului penal de conflict, se mai identifică încă o etapă, finală (suplimentară), debutând la sfârșitul etapei execuțional-penale, și încheiată la data încetării tuturor decăderilor, interdicțiilor și incapacităților ce pot afecta subiectul pasiv al raportului penal de conflict, chiar și ulterior executării sau considerării ca executate a sancțiunilor fixate în sarcina sa, în considerarea faptei incriminate comise (în principiu, momentul reabilitării).⁵⁶

Adeseori, dincolo de încheierea executării pedepsei (consecință directă a infracțiunii comise), infractorul este supus unor diverse incapacități, decăderi și interdicții, decurgând din faptul juridic al manifestării sale antisociale anterioare, care sunt impuse ca efect al acestui eveniment. Considerăm că și aceste limitări ale unor drepturi reprezintă, la rândul lor, forme specifice de manifestare a obligației juridice a făptuitorului, în cadrul raportului juridic penal de conflict. Prezența lor în sarcina acestuia și desfășurarea lor decurge, așadar, din obligația subiectului pasiv al raportului de conflict și implică, prin urmare (în opinia noastră), subzistența acestui

⁵⁴ A se vedea dezvoltările anterior realizate în legătură cu acest aspect.

⁵⁵ Spre exemplu, măsurile de supraveghere și obligațiile incidente în caz de amânare a aplicării pedepsei (a se vedea art. 85 C. pen.).

⁵⁶ Această ultimă etapă ar fi legată doar de situațiile în care fapta, calificată drept *infracțiune*, a atras o hotărâre de *condamnare*.

raport juridic. Fără afirmarea acestui cadru formal, nu înțelegem cum s-ar putea impune, altfel (cu ce titlu și în ce cadru juridic), unei persoane, supunerea față de respectivele limitări ale unor drepturi legal consacrate.

În consecință, ne exprimăm opțiunea de a considera că desfășurarea potențială maximă a raportului juridic penal de conflict poate atinge momentul (final, obiectiv, definitiv al) reabilitării⁵⁷, anume data încetării efectului oricăror decăderi, interdicții sau incapacități care ar putea limita sfera drepturilor unei persoane, ca efect al săvârșirii, de către aceasta, a unei infracțiuni, respectiv data încetării oricăror consecințe (produse cu titlu de efecte de drept penal) ce au decurs din faptele comiterii, de către aceasta, a faptei în cauză.⁵⁸ Anterior acestui moment maxim până la care poate fi încheiat, un raport penal de conflict se mai poate încheia, uneori⁵⁹, în concret (după caz) și prin:

- decesul făptuitorului (consecință a principiului fundamental potrivit căruia răspunderea penală este personală);
- intervenția unei cauze de înlăturare a răspunderii penale;
- intervenția unei cauze de înlăturare a executării pedepsei;
- dezincredințarea faptei prin a cărei săvârșire a apărut raportul juridic respectiv;

⁵⁷ Valabil în cazul condamnării infractorului major, ori a persoanei juridice. În ipotezele de condamnare a infractorului minor (la măsuri educative), ori în cazurile în care instanța penală a dispus alte sancțiuni de drept penal (măsuri de siguranță) sau măsuri (ex.: măsuri de supraveghere și obligații, pe durata termenului de supraveghere a amânării aplicării pedepsei), ca urmare a comiterii unei fapte incriminate, momentul final al raportului de conflict va fi reprezentat de data încheierii executării.

⁵⁸ În acest sens, susținem opinia potrivit căreia „De regulă (...) durata raportului juridic penal este determinată de obiectul său, continuând să existe până la realizarea acestuia, adică la stingerea consecințelor antrenate de săvârșirea infracțiunii (...)” – Zolyneak M., *op. cit.*, p. 106.

⁵⁹ Trebuie evidențiat faptul că nu orice raport juridic penal de conflict, apărut în realitatea obiectivă (raport concret) se va încheia, automat, odată cu apariția și acțiunea, asupra sa, a uneia dintre respectivele evenimente (cu excepția decesului făptuitorului și a dezincredințării faptei comise de acesta). Astfel, de pildă, intervenția unei cauze de înlăturare a răspunderii penale, ori a uneia de înlăturare a executării pedepsei pot stinge, efectiv, un raport penal de conflict, dar numai dacă nu subzistă, ulterior intervenției și producerii efectului lor, obligația de executare a anumitor sancțiuni de drept penal (spre exemplu: măsuri de siguranță, neafectate de incidența unor cauze precum cele indicate anterior), respectiv (în viziunea potrivit căreia raportul juridic de conflict poate cunoaște și o etapă de desfășurare posterioară încheierii raportului juridic execuțional-penal) dacă nu subzistă unele consecințe subsecvente decurgând din săvârșirea faptei incriminate (decăderi, interdicții, incapacități).

- intervenția unui (alt)⁶⁰ impediment (care, pe caz concret, nu este / nu poate fi surmontat) în calea exercitării acțiunii penale, potrivit reglementării procesual-penale (art. 16 C. proc. pen.).

Stingerea raportului juridic penal de conflict constituie, așadar, un eveniment care se poate înregistra, pe caz concret, atât anterior, cât și posterior apariției / desfășurării / încheierii unui raport juridic procesual penal, ori a unui execuțional penal, putând avea loc chiar în condițiile în care raportul penal respectiv nici măcar nu a fost relevat (descoperit, oficial evidențiat). Spre exemplu, în ipoteza în care o persoană ar comite o infracțiune care nu ar fi descoperită, decedând apoi (la o perioadă de timp oarecare), în mod obiectiv, raportul penal de conflict care a existat încă de la săvârșirea infracțiunii, se va stinge prin faptul încetării existenței subiectului său pasiv, deși respectivul raport juridic nu a fost nici un moment configurat formal (oficial)! În mod obiectiv însă, durata maximă de existență a unui raport penal de conflict (momentul cel mai avansat posibil până la care se poate el desfășura) se poate extinde până la data încetării oricăror consecințe penale specifice ce decurg din chiar existența acestui tip de raport juridic.⁶¹

4. Concluzii

Instituția raportului juridic penal constituie unul dintre conceptele de bază ale teoriei juridico-penale (element cu vocație de perenitate, a cărui existență obiectivă i se impune însuși legiuitorului, ca un dat care transcende transformările normative și adaptările jurisprudențiale punctuale). De aici derivă și importanța analizei sale, în pofida dimensiunii preponderent teoretice pe care o manifestă. Necesitatea unei înțelegeri corespunzătoare, logice și coerente a unor instituții / concepte juridice, în dimensiunea lor

⁶⁰ Toate cazurile indicate anterior (cu excepția referirii la cauzele de înlăturare a executării pedepsei) pot fi calificate, de asemenea, din punct de vedere al dreptului procesual penal, drept impedimente pentru demararea și exercitarea acțiunii penale. A se vedea dispozițiile cuprinse în art. 16 C. proc. pen.

⁶¹ În acest sens, a se vedea și formularea la care a recurs Curtea Constituțională, în considerentele unei decizii obligatorii (decizia nr. 214/1997, publicată în M. Of. nr. 234/1997), potrivit căreia s-a statuat că: „Situția tranzitorie în succesiunea legilor penale se ivește dacă de la data săvârșirii infracțiunii, când ia naștere *raportul juridic penal de conflict*, și până la încetarea sau *stingerea acestui raport* prin executarea sau considerarea ca executată a pedepsei aplicate, iar *uneori până la înlăturarea consecințelor condamnării prin reabilitare*, au intervenit una sau mai multe legi penale” (*evidențierea noastră*).

științifică, teoretică, trebuie să fie afirmată ca o premisă *sine qua non* a unor corecte abordări practice ulterioare. Ea reprezintă un fundament ireductibil de cunoștințe de specialitate, ce trebuie stăpânite, în mod corespunzător, (și) de către juristul-practician, precum și – în mod ideal – de către legiuitor. Sperăm că articolul de față se integrează acestui efort de cunoaștere, justificându-și astfel existența!